

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Невелина Миткова Попова
Нов български университет

по конкурса за заемане на академичната длъжност „**професор**”, за професионално направление 8.4. „Театрално и филмово изкуство, научна специалност „Кинознание, киноизкуство и телевизия: **анимация**”, обявен от НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“ – София, в Държавен вестник, бр. 109/21.12.2021 г.

По обявения конкурс за професор по анимация в НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов” се явяват двама кандидати. Това ме изправя пред сериозна дилема, защото и доц. д-р Господин Неделчев, и доц. д-р Радостина Нейкова имат сериозна мотивация да участват в този конкурс, и двамата са с доказани през годините творчески постижения - не само като автори, но и като педагози.

ГОСПОДИН НЕДЕЛЧЕВ е едно от утвърдените имена в съвременната българска анимация. От първия му експериментален филм „Метаморфози”, който той създава през далечната 1988 година като студент по анимация във ВИТИЗ „Кръстьо Сарафов” до последния му, току-що завършен анимационен филм „Любовта, без която не можем”, той работи неспирно и всеотдайно с анимационните образи, в различни жанрове на киното. Аниматор е на 21 филма. Режисьор - на 12 анимационни, на 26 документални филма, на над 30 музикални и рекламни клипа, на 150 часа телевизионна продукция. Като частен филмов продуцент с „Дидофилм” стои зад 23 филма. Още в началото на 80 те години, преди да направи съдбовния завой към анимацията с влизането си във ВИТИЗ, той вече е художник на свободна практика и оттогава до днешния ден работи постоянно в областта на филмовия и фестивален плакат, фестивалния дизайн, рекламния дизайн, рисунката и живописа. Но именно анимацията му дава възможност да разгърне най-пълно художническите си дарби, сатиричния си талант, да търси и открива нови хибридни форми, да навлиза в тревожните екзистенциални измерения на живота с присъщата му чувствителност. Съвсем не е случайно, че в този богат житейски и творчески път централно място заема преподавателската му работа. Господин Неделчев е ученик на Тодор Динов, от втория му випуск. За мен е показателно, че още през 1992-93 година, на финала на магистратурата си, той е асистент-преподавател по анимация на любимия си учител (по програма TEMPUS) в Тракийски университет, гр. Александрополис, Гърция. Така естествено се осъществява приемствеността в една школа, живата връзка между поколенията. В края на живота на Тодор Динов именно той застава като продуцент зад последния анимационен проект на учителя си – „Двуокият” и прави документалния филм за него „Парижкият дъжд на българската анимация”. През 2000 година Господин Неделчев започва да работи и като хоноруван асистент-преподавател на проф. Доньо Донев и проф. Димитър Томов в НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов”. Четири години по-късно, през 2004 – до момента, той вече е на трудов договор там в Академията като асистент-преподавател по анимация, като главен асистент и като доцент от 2017 година, след като защитава и дисертационния си труд на тема „Дигиталният свят на класическата анимация, Новите превъплъщения на традиционните анимационни технологии” през 2016 година. Очевидно е, че Господин Неделчев не е сред най-амбициозните и напористи преподаватели по отношение на академичната си кариера.

Аз бях рецензент на дисертационния му труд и мога само да съжалявам, че тази монография, която със сигурност се ползва в обучението на студентите, така и не е излязла досега като отделна книга. През последните четири години от общо 22 годишния си стаж като преподавател Господин Неделчев е и ръководител на анимационната програма.

За настоящия конкурс за професор по анимация Господин Неделчев представя всички нужни документи: автобиография; дипломи; удостоверения за квалификация и професионален стаж по специалността; доказателствени материали по чл.77, ал.2, свързани с учебната, научноизследователска, експертна и художественотворческа дейност, сред които особено важни са списъците на създадените от него филми, номинациите и наградите им; справка за приносите и попълнена съвместно наукометрична карта.

В комплекта научни трудове по конкурса, съгласно т. 3 от член 73 ЗРАСРБ, според който научните публикации при конкурс за професор в областта на изкуствата могат да бъдат заместени от художественотворчески произведения, Господин Неделчев е избрал да представи пет свои филма, създадени през последните пет години след конкурса му за доцент по анимация. Те са показателни за реализацията му като автор в анимацията и документалното кино и като продуцент. И в двата му анимационни филма – „Restart” от 2017 г. и „Любовта, без която не можем” от 2022 г. аз виждам отчетливо посоките на неговите търсения и връзката с всички предишни негови филми. Те доразгръщат характерните за Господин Неделчев сатирични и психологически теми, свързани с пребиваването на героите му в две измерения на времето и пространството, с постоянния конфликт между реалността и виденията от изтеклия необратимо или възможния друг живот , с консуматорското бездуховно съществуване, с претенцията и сладникавите подмени, при които можеш грубо да стъпиш върху едно малко безпомощно същество... Ако обемът на становището не ме ограничаваше, бих могла да разгърна по-задълбочено същностните връзки между тези и предишните филми на Господин Неделчев: и по отношение на жанра на сатиричната притчова миниатюра, и по отношение на анимационната му образност, на характерните му лайтмотиви, експерименталния синтез между класически и дигитални анимационни технологии, на типажния му свят, в който винаги присъства груповият образ на тълпата, на контрастите в атмосферата, на ритъма, звуковите и музикални решения, включително на присъствието на Борис Карадимчев в повечето от филмите... Специално внимание искам да обърна на последния му филм, на изчистения ясен разказ, на топлината, нежността и болката, която той носи, на силното му емоционално въздействие. В дългия списък от награди за почти всички филми на Г. Неделчев, този филм тепърва ще заеме своето място. Завършен в началото на тази пролет, този филм вече има сериозни селекции на най-престижни фестивали по света – за програмата от късометражни филми в Кан, финалист е в селекцията на късометражни филми във Венеция, на късометражния фестивал Ню-Йорк-Истанбул, на нашите фестивали „Златен ритон”, „Златен кукер”, с пет номинации и награда фестивала за наградите на СБФД на името на Васил Гендов.

Документалният филм „Гражданинът Сис” от 2019 година е задълбочено и зряло филмово изследване на съдбата на непознатия Владимир Сис – пряк участник в българската, чешката и европейската история от първата половина на ХХ-ти век, намерил смъртта си в сталинистките затвори на Чехословакия. То разкрива трайния интерес на автора към документалното кино, качествата му на режисьор документалист, умението му да изгражда проникновен документален разказ, да работи с архиви, да прилага анимационни хибридни подходи при обработката на материала и фотографиите, за да създаде максимално въздействащи психологически портрети и образи на времето.

Представените два документални филма от 2020 година „За смисъла на астрологията” и „Приказка за вярата” са от поредицата „Пътят на човешката цивилизация” с режисьор Стилиян Иванов, на които Г. Неделчев е аниматор. Те разкриват трайния интерес на Г. Неделчев към образователните сюжети и към хибридните изразни форми, които дават особена свобода при работата с претворяването на фактите и невидимите пространства на духа.

Последния филм, с който Г. Неделчев участва в конкурса като продуцент, е „Органик” - експериментален дебютен филм в анимацията на Нина Русева, комбинация между изключително сложната техника „живопис под камера“ и натурно заснети кадри. Красива, нежна, чувствителна творба. Импресия върху музиката на джазмена Анатолий Вапиров, напомняща за ранния експериментален филм на продуцента „Метаморфози”. Филмът е и част от дейността му като продуцент в подкрепа на младите и е реализиран изцяло с частни средства.

Поради ограничения обем на този текст аз няма да мога да се спра на всички представените от кандидата доказателства по чл. 77 ал. 2 от ЗРАСРБ за неговата цялостна научноизследователска, художественотворческа и експертна дейност. Дългите списъци от филми, художически изяви, майсторски класове, участия в конференции и в различни комисии са ясно свидетелство за тези дейности. Искам да се спра съвсем накратко на неговата учебна дейност, тъй като тя е съществена за този конкурс. Г. Неделчев представя цяла поредица разработени учебни програми преди и след преминаването към модулна система на обучение в НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов” през 2019 година; програма за едногодишна школа по анимация; разработени изпитни тестове по всички дисциплини, които той преподава – „Анимационен декор”, „Анимационен типаж”, „Технологията на анимационния филм”, „Живопис”, „Естетика на анимационното кино”, конспекта за държавен изпит. Съществена част от учебната му дейност са ръководствата на дипломни работи, както и научното ръководство на дисертационния труд на Пеню Кирацов. Но най-красноречивото свидетелство учебната дейност на доц. д-р Господин Неделчев са фестивалните участия и наградите на студентите му по анимация, за които са приложени множество линкове.

Скромно и точно формулираните от Господин Неделчев негови приноси далеч не изчерпват същинския му цялостен принос като автор и педагог в пространството, в което живеем, както и отделните естетически постижения на всеки негов филм, с нравствения заряд и горчиво-сатиричните послания, които остават да витаят след всяка среща с творчеството му и с деликатното му ненаатрапчиво присъствие. Но, както знаем, не всичко е измеримо...

РАДОСТИНА НЕЙКОВА е другият кандидат в конкурса. Тя е от следващото по-младо поколение аниматори, също от школата на НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов”. Първо е завършила кинознание, след това магистратура по анимационна режисура. Следя с радост нейното развитие – както като художник, аниматор и режисьор, така и като теоретик изследовател, фокусиран върху проблемите и развитието на киното за деца и младежка аудитория – една неразработена в нашето кинознание територия. Радостина винаги ме е впечатлявала със своята инициативност, целеустременост и работоспособност, с активното си присъствие в много и то различни сфери, с ведрината, която излъчва, с куража да поема много ангажменти и да се справя със всичко. Точно и навреме да придвижва нещата. Тя дава усещане за перспектива, с каквото и да се захване. През годините съм имала много възможности за контакти и по-близко общуване с нея, за разлика от чисто професионалните ми редки контакти с Господин Неделчев, когото познавам най-вече от филмите му и срещите ни в комисии и фестивали. С Радостина сме били заедно много години на фестивала на анимационния филм във Варна, на конференции, на някои от които тя е била сред основните организатори, на анимационните работилници във Варвара и Варна, където

съм виждала на живо с каква лекота работи със студентите и с децата, заедно сме си представяли книгите в началото на 2017 година в кино „Одеон“, заедно сме и в асоциацията на сценаристите БАФТРС, писала съм два пъти становища и убедено съм подкрепяла кандидатурата ѝ при конкурсите ѝ за доцент, първо в Института за изследване на изкуствата на БАН, където тя е на основен трудов договор от 2006 година, а после и през 2015 година в НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“, когато отново участваха двама кандидати и тя спечели, но после конкурсът, така и не разбрах защо, беше анулиран. И сега пак бих писала за Радост и за нейните блестящо представени трудове с истинска радост, но ето че отново се озоваваме в същата мъчителна ситуация на двама кандидати...

Представянето ѝ и на този конкурс е блестящо. Толкова пълно и убедително, че сякаш няма нужда да бъде по-детайлно обсъждано. Пред мен са различните необходими документи, прецизно попълнени, обстойно разгърнатите доказателства по чл. 77 ал. 2. Толкова многобройни и интересни материали –детските илюстрации, докладите на научни форуми, монографиите и цитатите, филмите с множеството награди, участията в различни проекти, изложби, майсторски класове и публични лекции, експертната дейност и десетките анимационни работилници у нас и по света, богатата експертна дейност и съвсем наскоро организацията на българското представяне на фестивала МОНСТРА в Лисабон... Изглежда непосилно, почти нереално как това крехко на пръв поглед момиче се справя с толкова много неща... Мисля, че изключително рядко можем да срещнем такъв тип личности, с такава висока организация. В нейната наукометрична карта няма незапълнена графа.

От огромните списъци с дейности и творби тя представя за конкурса като хабилитационен труд току-що публикуваната си монография „Естетика, технология и комуникация в киното за юношеска аудитория“; двата си последни анимационни филма –„Мармалад“ 2020 г. (селекциониран на над 80 фестивала, с 13 награди на национални и международни филмови фестивали) и „Грозна приказка“, 2018 г.(селекциониран на над 30 фестивала, с 9 награди на национални и международни филмови фестивали); пет изложби на фази и декори от последните ѝ филми, осъществени в Ягодина, Сърбия, в Балчик, Пловдив и София, два авторски рекламни спота на детската програма на фестивала Монстра в Лисабон, три авторски изложби с детски илюстрации, организирани в Гърция, Сърбия и Босна Херцеговина и седем детски книги с български, португалски, сръбски и босненски автори, на които тя е художник-илюстратор. Всички тези материали за представителни за многостранното присъствие на Радостина Нейкова – и като автор на анимационни филми, и като филмов изследовател, и като художник – илюстратор. Нейните последни филми впечатляват с уникалната си новаторска анимационна технология, рядко използвана в анимационното кино по света – ръчно бродирана анимация. Това е личен принос на Радостина към любимото ѝ изкуство: ”При ръчно бродираното изображение, пулсацията и рисунъка на анимирания конец, играта с пространството на плата изграждат специфично сложно и обхватно възприемане на анимационната история”. „Грозна приказка” е една иронично разказана история за постоянното разминаване между мъжа и жената, за неумението им да се чуват и обичат, а „Мармалад” е весел филм, с игрови детски сюжет, с много гегове, създаващи усещане за светлина и полет. И двата филма имат своята публика и множество селекции и награди. Усвършенстването на тази специфична анимационна технология е в основата на много от майсторските класове и анимационните работилници, които Радостина Нейкова неуморно води – и в България, и по света. Високо ценя изследователските търсения на Радостина Нейкова в сферата на детското кино, технологиите и рецепцията. Тя с неотслабващ интерес работи на тази територия, като надгражда и задълбочава предишните си трудове. Затова я поздравявам за последната ѝ монография „Естетика, технология и комуникация в киното за юношеска

аудитория“. И тук, като в предишните ѝ книги, Радостина разкрива живия си истински интерес към темата, към актуалното състояние на този тип кино, към неразривната връзка на естетическите търсения с технологиите. Анализите в книгата ѝ са основани на живи и съвсем актуални примери от различни жанрове и автори. Това е прекрасно, защото често явление сред академичните общности да се затваряме в класическите територии, високомерното пренебрегвайки нови тенденции, особено когато те са част от „мейнстрийма“. На базата на тази монография е формулиран и вторият основен принос на авторката като „ново поле на научно изследване в българското изкуствознание, тясно свързано с практико-приложната сфера при създаването на авторски анимационни филми, насочени към детската и юношеската публика“. Приноси са и участието ѝ и ръководството на множество международни проекти, ръководството на анимационни майсторски класове и работилници у нас и в други университети в Европа и Латинска Америка; новаторските ѝ педагогически подходи в процеса на обучението както на студенти, така и на деца и юноши. Аз съм присъствала на работилницата във Варвара през 2021 и знам колко вдъхновяваща и полезна за студентите беше екипната ѝ работа с португалския професор Фернандо Галрито. Приноси са и педагогическите и научни съдържания в монографиите ѝ; те са доказали ефикасността си при обучението на студенти от бакалавърските специалности „Анимация“ и „Екранни изследвания и журналистика“ и в магистърската специалност „Екранна драматургия“ във ФЕИ на НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“, където Радостина също има дълъг педагогически стаж - преподава като хоноруван преподавател от 2007 година, а в момента е гост-преподавател.

Становището ми недопустимо се разрасна, време е за заключителните думи.

Просто не е възможно да се представи в пълнота присъствието на двамата кандидати в този труден конкурс – така различни и толкова достойни, всеки по своему - за академичната длъжност „професор“ по анимация. Знаем, че звучи еретично и ненаучно, но аз не вярвам в случая в сравнителния подход между две толкова богати личности. Наукометричните им таблици и при двамата с много повече събрани финални точки от нормативните изисквания, в случая не ми помагат. Разбира се, че при доц. д-р Радостина Нейкова всички графи и показатели са максимално изпълнени и при един страничен обективен поглед тя би трябвало да спечели конкурса. Докато при доц. д-р Господин Неделчев, въпреки многото финални точки, има много бели полета при научноизследователската дейност, публикациите и цитатите от последните години. Но това не намалява силата на цялостното му присъствие като автор и педагог. Законът дава възможност при конкурс за „професор“ да има такива празни полета, когато те са компенсирани от творчески изяви. Това за мен е справедливо и се случва често при тези конкурси. Моето дълбоко убеждение е, че и двамата кандидати са достойни за тази академична позиция и аз се надявам в близките месеци да се обяви още един конкурс за „професор“ по анимация, за да могат и двамата да работят заедно, допълвайки се, за развитието на анимационната програма в НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“.

Времето и годините на двамата кандидати са основният ми довод, за да подкрепя в настоящия конкурс доц. д-р Господин Неделчев.

Гласувам „За“ доц. д-р Господин Неделчев.

20. 05. 2022 г.

доц. д-р Невелина Попова